

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ВАЖКОВИХОВУВАНOSTI”
(для магістрів)

МАУП

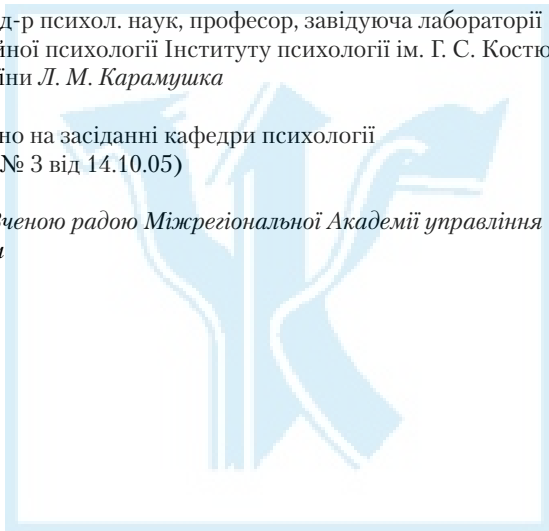
Київ 2005

Підготовлено професором кафедри психології
О. І. Бондарчук

Рецензент д-р психол. наук, професор, завідувача лабораторії
організаційної психології Інституту психології ім. Г. С. Костюка
АПН України *Л. М. Карамушка*

Затверджено на засіданні кафедри психології
(протокол № 3 від 14.10.05)

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління
персоналом*

МАУП

Бондарчук О. І. Навчальна програма дисципліни “Психологічні проблеми важковиховуваності” (для магістрів). – К.: МАУП, 2005. – 19 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Психологічні проблеми важковиховуваності”, вказівки до виконання контрольної роботи, завдання для контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список рекомендованої літератури.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2005

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Виникнення і розвиток важковихованості особистості відбувається під впливом психолого-педагогічних та інших факторів. Серед цих факторів насамперед виокремити невідповідність соціальних інститутів до забезпечення успішної соціалізації особистості в умовах трансформації суспільства, дефіцит засобів і технологій розвитку соціальних інститутів, орієнтованих на створення умов для самореалізації кожної людини, недостатньо високий рівень психологічної компетентності більшості населення, в тому числі тих фахівців, які покликані виховувати майбутні покоління, подавати відповідну психологічну допомогу особистості тощо.

У зв'язку з цим формування готовності психологів до роботи з важковиховуваними дітьми і, відповідно, навчальна дисципліна “Психологічні проблеми важковихованості” є важливою складовою їх професійної підготовки.

Мета курсу – сформувати знання щодо змісту, проявів, психологічних чинників та психологічних особливостей корекції важковихованості особистості, а також сприяти розвитку відповідних умінь і навичок.

Основні *завдання* курсу:

- розкрити психологічний зміст і прояви важковихованості;
- визначити психологічні чинники її виникнення;
- висвітлити особливості діяльності психолога з профілактики та корекції важковихованості.

Реалізація цих завдань зумовила поділ курсу лекцій на два розділи. У першому висвітлюються психологічні особливості й чинники виникнення важковихованості, в другому розкриваються основні напрями діяльності психолога щодо подання психологічної допомоги важковихованій дитині.

Поглибленому вивченню психологічних проблем важковихованості сприятимуть виконання контрольних завдань і відповіді на контрольні питання, а також самостійне опрацювання літературних джерел, наведених після кожної теми.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен *знати*:

- психологічний зміст понять: “важковихованість”, “девіантна поведінка”, “важковиховувана дитина”;
- форми прояву важковихованості;

- чинники виникнення відхилень у поведінці дитини;
- вікові особливості прояву девіантної поведінки важковиховуваних дітей;
- гендерні особливості прояву девіантної поведінки важковиховуваних дітей;
- принципи, стадії, методи психологічної діагностики важковиховуваності;
- особливості діяльності психолога щодо профілактики важковиховуваності;
- особливості діяльності психолога щодо корекції поведінки важковиховуваних дітей;
- особливості взаємодії психолога з педагогами щодо профілактики і корекції важковиховуваності;
- особливості взаємодії психолога з батьками щодо профілактики і корекції важковиховуваності дитини;
- психологічні особливості і прийоми самовиховання як фактора попередження і подолання важковиховуваності;
- основні напрями соціально-психологічної реабілітації важковиховуваних дітей;

уміти:

- виявляти зміст і види девіантної поведінки важковиховуваних дітей;
- визначати фактори, що сприяють відхиленням у поведінці дітей;
- використовувати методи психологічної діагностики важковиховуваних дітей;
- здійснювати спостереження як метод діагностики особливостей важковиховуваних дітей;
- проводити тестування важковиховуваних дітей;
- використовувати методи опитування, методи експертних оцінювань та узагальнення незалежних характеристик у діагностиці важковиховуваних дітей;
- взаємодіяти з батьками і педагогами з метою розробки спільних заходів щодо профілактики і корекції девіантної поведінки важковиховуваних дітей;
- подавати психологічну допомогу важковиховуваним дітям, у тому числі по телефону довіри і в анонімному консультуванні.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
вивчення дисципліни
“ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ВАЖКОВИХОВУВАНOSTI”

№ пор.	Назва розділу і теми
	I. Теоретичні основи дослідження психологічних проблем важковиховуваності
1	Зміст і форми прояву важковиховуваності
2	Чинники виникнення важковиховуваності
3	Гендерно-вікові аспекти важковиховуваності
	II. Діяльність психолога з розв'язання психологічних проблем важковиховуваності
4	Психологічна діагностика важковиховуваної особистості
5	Психологічні умови профілактики і корекції важковиховуваності

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни
“ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ВАЖКОВИХОВУВАНOSTI”

Розділ I. Теоретичні основи дослідження психологічних проблем важковиховуваності

Тема 1. Зміст і форми прояву важковиховуваності

Поняття про важковиховуваність. Важковиховуваність і девіантна поведінка. Відхилення поведінки важковиховуваної особистості від соціальних і моральних норм. Асоціальна і аморальна поведінка. Делінквентна (протиправна) і кримінальна (злочинна) поведінка. Адиктивна поведінка. Зловживання алкоголем, уживання наркотиків, суїцидальна поведінка. Девіантна поведінка як наслідок компенсації почуття неповноцінності (А. Адлер, Е. Еріксон), незадоволення потреби в самоповазі (А. Маслоу).

Важковиховувані діти як особистості, які тимчасово або постійно опираються педагогічним впливам. Класифікація важковиховуваних дітей залежно від рівня опору виховним впливам (ситуативний, стійкий, на межі правопорушень, делінквентний, кримінальний тощо).

Прояви девіантної поведінки важковиховуваних дітей у сфері найбільш значущих соціальних відносин (до основних видів діяльності, духовних і матеріальних цінностей, надбань культури), у сфері міжособистісних стосунків (з однолітками, у сім'ї, з педагогами, іншими дорослими), у ставленні до себе (на рівні самоповаги, самооцінки і рівня домагань).

Форми прояву девіантної поведінки важковиховуваних дітей (відхилення поведінки в бік порушення соціально-етичних норм, низький рівень соціальної активності, нечесність, недисциплінованість та ін.).

Література [1; 2; 7; 12; 14; 16; 18; 19; 23–25; 28; 34; 38]

Тема 2. Чинники виникнення важковиховуваності

Соціально-психологічні чинники опору виховним впливам. Роль сім'ї у становленні особистості важковиховуваної дитини. Стили сімейного виховання, що сприяють відхиленням в особистісному розвитку дитини: домінуюча і потуральна гіперпротекція, гіпопротекція, емоційне відштовхування, підвищена моральна відповідальність тощо (за А. Лічко, Е. Ейдемільером). Наявність угруповань однолітків з негативною спрямованістю як чинник девіантної поведінки важковиховуваних дітей. Роль ЗМІ у виникненні девіантної поведінки важковиховуваних дітей.

Педагогічні чинники опору виховним впливам. Педагогічна некомпетентність батьків, вихователів, педагогів, відсутність єдності вимог, послідовності у виховних впливах як передумови становлення особистості важковиховуваної дитини. Емоційне вигорання та професійна деформація особистості педагогів, їх вплив на відхилення в особистісному розвитку дитини.

Індивідуально-психологічні чинники девіантної поведінки важковиховуваних дітей. Неадекватна самооцінка і рівень домагань, підвищений рівень тривожності, агресивність, соромливість, морально деформовані і протиправні ціннісні орієнтації як причини відхилень у поведінці. Обдарованість дитини і опір виховним впливам. Відста-

вання в загальному розвитку, спричинене хворобами, фізичні вади та їх вплив на відхилення в поведінці.

Література [2; 5; 10; 13; 15; 16; 19; 22; 29; 31–35; 37]

Тема 3. Гендерно-вікові аспекти важковихованості

Особливості виникнення опору виховним впливам у дошкільному віці: несприятливий стиль і умови сімейного виховання, дефіцит спілкування з батьками та однолітками тощо.

Шкільна дезадаптація, відсутність навичок взаємодії з соціумом як передумови девіантної поведінки молодшого школяра.

Вікові особливості становлення особистості підлітка, їх вплив на відхилення в поведінці. Почуття “дорослості” як суперечність між орієнтацією на самостійність і відсутність відповідного життєвого досвіду, посилення орієнтації на однолітків і зростання залежності поведінки від групових норм як передумови девіантної поведінки підлітків. Особистісні відхилення в підлітковому віці (синдром відчуження, реалізація, деперсоналізація, депресія, дисморфобія), їх вплив на відхилення в поведінці підлітків.

Гендерно-рольові особливості важковиховуваних дітей. Неадекватне статеве виховання в сім’ї, неадекватні гендерні стереотипи, відсутність гендерної освіти як чинники девіантної поведінки важковиховуваних дітей.

Література [3; 5; 7; 8; 18–21; 26; 29; 30; 34; 35; 36]

Розділ II. Діяльність психолога з розв’язання психологічних проблем важковихованості

Тема 4. Психологічна діагностика важковиховуваної особистості

Принципи психологічної діагностики важковиховуваних дітей: системний підхід, індивідуальний підхід, принцип педагогічного оптимізму, прогностичність тощо.

Стадії діагностики: попередня стадія (виявлення зовнішніх особливостей поведінки важковиховуваних дітей, попереднє формулювання гіпотези щодо можливих причин відхилення в розвитку особистості), стадія уточнення (аналіз соціально-психологічних, педагогічних та індивідуально-психологічних чинників девіантної поведінки важковиховуваних дітей, уточнення гіпотези), заключна

стадія (вивчення індивідуально-психологічних якостей особистості, її фізичного і психічного здоров'я з метою уточнення причин відхилень у поведінці й прогнозування тенденцій особистісного розвитку).

Методи психологічної діагностики важковиховуваних дітей. Особливості спостереження, тестування, опитування важковиховуваних дітей. Методи експертних оцінок, узагальнення незалежних характеристик, психолого-педагогічний консиліум у вивченні чинників опору виховним впливам.

Література [3; 6; 12; 19; 27; 32]

Тема 5. Психологічні умови профілактики і корекції важковиховуваності

Системний підхід до профілактики і корекції девіантної поведінки важковиховуваних дітей. Соціально-психологічні механізми впливу на особистість (переконання, навіювання, психічне зараження, наслідування тощо) та їх урахування в профілактиці і подоланні відхилень у поведінці дитини.

Профілактика відхилень у поведінці дитини як комплекс соціально-психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на виявлення і корекцію умов, що сприяють проявам девіантної поведінки. Пропаганда здорового образу життя, створення сприятливого соціально-психологічного клімату в мікросоціальному оточенні дитини, створення можливостей для самореалізації особистості як передумови попередження відхилень у поведінці.

Методи подолання опору виховним впливам. Методи корекції негативних рис характеру: метод “вибуху” і “метод реконструкції” характеру (за А. С. Макаренком). Методи розвитку мотиваційної сфери і самосвідомості особистості: групові дискусії, рольові ігри, соціально-психологічний тренінг тощо.

Соціально-психологічна, педагогічна реабілітація важковиховуваних дітей: надання соціально-психологічної та педагогічної підтримки, включення до групи підлітків із позитивною спрямованістю, психологічна допомога сім'ї важковиховуваної дитини, організація посиленого контролю за умовами виховання й навчання та ін. Телефон довіри, анонімне консультування і корекція девіантної поведінки важковиховуваних дітей.

Психологічні умови самовиховання, їх урахування в попередженні та корекції відхилень у поведінці. Прийоми самовиховання: самоусвідомлення, самозобов'язання тощо.

Література [3; 4; 9; 11; 16; 17; 19; 25; 26; 28; 29; 32]

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Номер варіанта контрольної роботи студент вибирає за останньою цифрою номера своєї залікової книжки (див. таблицю).

Остання цифра номера залікової книжки студента	Номер варіанта контрольної роботи
0; 5	1
1; 6	2
2; 7	3
3; 8	4
4; 9	5

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Варіант 1

1. Поясніть, у чому проявляється адиктивна поведінка особистості.
2. Складіть орієнтовну схему психологічного вивчення важковиховуваної дитини молодшого шкільного віку.
3. Визначте можливі чинники, що сприяли проявам важковихованості в такій ситуації.

Оля в дитинстві була жвавою, веселою, товариською дівчинкою. Охоче ходила до школи, але великих успіхів у навчанні не виявляла. Зараз вона у 9 класі, часто пропускає заняття, погано вчиться, з однокласниками практично не спілкується. Приділяє надмірну увагу власній зовнішності. Її бачать у товаристві старших дівчат і дорослих чоловіків, з якими вона курить, вживає алкоголь. Мати, коментуючи поведінку дівчинки, зауважує, що головне для жінки — добре вийти

заміж, тож нічого поганого в тому, що дочка вже підшукує собі пару, немає.

Складіть план психологічної допомоги Ользі.

4. Проведіть спостереження за важковиховуваною дитиною (за вашим вибором) і подайте його результати. Визначте можливі психологічні проблеми важковихованості.

Варіант 2

1. Поясніть, чому суїцид вважається проявом девіантної поведінки особистості.
2. Складіть орієнтовну схему психологічного вивчення важковихованого дошкільника.
3. Визначте можливі чинники, що сприяли проявам важковихованості в такій ситуації.

Сергій Н., 16 років, активно вживає наркотики. Мати — інженер, за характером дратівлива, часто підвищує голос у спілкуванні з сином. Батько зловживав алкоголем, вихованням сина не займався, не живе з сім'єю понад 10 років. Сергій в 14 років у зв'язку з тривалим відрядженням матері протягом року жив у бабусі й дідуся. Практично не вчився. Зараз учиться в ПТУ, вільний час проводить у компанії однолітків, з якими вперше і спробував наркотики.

Складіть план психологічної допомоги Сергію Н.

4. Проведіть спостереження за важковиховуваною дитиною (за вашим вибором) і подайте його результати. Визначте можливі психологічні проблеми важковихованості в даному випадку.

Варіант 3

1. Поясніть, чому неадекватний рівень домагань може спричинити важковихованість.
2. Складіть орієнтовну схему психологічного вивчення важковихованого підлітка.
3. Визначте можливі фактори, які сприяли проявам важковихованості в такій ситуації.

Олексій Д., учень 8-го класу. Мати — деспотична, захоплена роботою і професійною кар'єрою. Батько — м'який, товариський, працює звичайним службовцем, отримуючи невелику зарплату. Олексій в дитинстві займався музикою, спортом. Зараз всі додаткові занят-

тя кинув, та й у школі навчається не дуже добре. Вперше алкоголь спробував у 12 років разом з товаришами. Було погано, але не кинув, обґрунтовуючи це тим, що не міг “зрадити товаришів”.

Складіть план психологічної допомоги Олексію Д.

4. Проведіть спостереження за важковиховуваною дитиною (за вашим вибором) і подайте його результати. Визначте можливі психологічні проблеми важковихованості.

Варіант 4

1. Поясніть, у чому проявляється різниця між девіантною і делінквентною поведінкою особистості.
2. Складіть орієнтовну схему психологічного вивчення важковихованого старшого школяра.
3. Визначте можливі чинники, що сприяли проявам важковихованості в такій ситуації.

Мати звернулась по консультацію до психолога з проханням допомогти у вихованні дочки 14 років, яка стала дратівливою, часто взагалі відмовляється розмовляти з нею, гірше стала вчитися в школі. Мати багато працює, часто їздить у відрядження, через що дівчинка живе то в сім'ї колишнього чоловіка, то в його батьків, то в батьків матері. Під час бесіди з дівчинкою виявилось, що в кожній сім'ї прискіпливо розпитують її про інші сім'ї, часто негативно відзиваючись про них, а про свої справи забороняють розповідати.

Визначте основні напрями подання психологічної допомоги в цьому випадку.

4. Проведіть спостереження за важковиховуваною дитиною (за вашим вибором) і подайте його результати. Визначте можливі психологічні проблеми важковихованості.

Варіант 5

1. Поясніть, чому негативне ставлення до себе може спричинити важковихованість особистості.
2. Складіть орієнтовну схему психологічного вивчення особистості важковихованого юнака.
3. Визначте можливі чинники, що сприяли проявам важковихованості в такій ситуації.

Василь Л., учень 7-го класу. Погано вчиться, часто пропускає уроки. Коли приходиться до школи, часто порушує дисципліну, на зауваження реагує або грубістю, або тим, що взагалі уходить зі школи, хизуючись перед однокласниками тим, що йому все можна, адже він вже “відзначився”, потрапивши через хуліганство (розбив вікна у торговельному кіоску) на облік до міліції.

Складіть план психологічної допомоги Василю.

4. Проведіть спостереження за важковиховуваною дитиною (за вашим вибором) і подайте його результати. Визначте можливі психологічні проблеми важковиховуваності.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Психологічний зміст поняття “важковихованість”.
2. Важковихованість і девіантна поведінка.
3. Види девіантної поведінки.
4. Психологічний аналіз делінквентої і кримінальної поведінки.
5. Психологічний аналіз адиктивної поведінки.
6. Порівняльний аналіз девіантної і делінквентної поведінки.
7. Особливості особистості важковиховуваної дитини.
8. Класифікація важковиховуваних дітей.
9. Форми прояву важковиховуваності.
10. Прояви девіантної поведінки важковиховуваних дітей у сфері найбільш значущих соціальних відносин (до основних видів діяльності, духовних і матеріальних цінностей, надбань культури тощо).
11. Прояви девіантної поведінки важковиховуваних дітей у сфері міжособистісних стосунків (з однолітками, у сім'ї, з педагогами, іншими дорослими тощо).
12. Прояви девіантної поведінки важковиховуваних дітей у ставленні до себе (на рівні самоповаги, самооцінки і рівня домагань тощо).
13. Форми прояву девіантної поведінки важковиховуваних дітей (відхилення поведінки в бік порушення соціально-етичних норм, низький рівень соціальної активності, нечесність, недисциплінованість та ін.).
14. Чинники виникнення важковиховуваності.
15. Соціально-психологічні чинники важковиховуваності дитини.

16. Педагогічні чинники виникнення важковихованості.
17. Емоційне вигорання та професійна деформація особистості педагогів, їх вплив на виникнення важковихованості дитини.
18. Психолого-педагогічна некомпетентність вихователів як чинник важковихованості дитини.
19. Роль сім'ї у становленні особистості важковихованої дитини.
20. Неадекватні виховні впливи батьків і педагогів як передумови відхилень у поведінці.
21. Агресивність і девіантна поведінка важковихованої особистості.
22. Індивідуально-психологічні особливості підлітків, які складають групу ризику щодо девіантної поведінки.
23. Несприятливі стилі сімейного виховання як чинник важковихованості.
24. Домінуюча гіперпротекція як чинник важковихованості дитини.
25. Потуральна гіперпротекція як чинник важковихованості дитини.
26. Негативне ставлення до дитини з боку вихователів як чинник важковихованості дитини.
27. Важковихованість як наслідок компенсації комплексу неповноцінності (А. Адлер, Е. Еріксон)
28. Важковихованість як наслідок незадоволення потреби в самоповазі й самоактуалізації (А. Маслоу).
29. Наявність угруповань однолітків з негативною спрямованістю як чинник девіантної поведінки важковиховуваних дітей.
30. Особистісні проблеми батьків як передумови несприятливих тенденцій в поведінці дитини.
31. Проблеми в стосунках дорослих членів сім'ї як чинник важковихованості дитини.
32. Індивідуально-психологічні чинники важковихованості.
33. Неадекватна самооцінка і рівень домагань як чинники важковихованості.
34. Підвищений рівень тривожності як чинник важковихованості.
35. Агресивність як чинник важковихованості.
36. Соромливість як чинник важковихованості.
37. Морально деформовані і протиправні ціннісні орієнтації як причини відхилень у поведінці важковихованої дитини.
38. Обдарованість дитини і опір виховним впливам.

39. Відставання в загальному розвитку, викликане хворобами, як чинник важковиховуваності.
40. Фізичні вади та їх вплив на відхилення в поведінці.
41. Вікові особливості прояву важковиховуваності.
42. Особливості відхилень у поведінці дошкільників.
43. Шкільна дезадаптація як чинник відхилень у поведінці молодшого школяра.
44. Прояви девіантної поведінки у молодших школярів.
45. Особливості девіантної поведінки підлітків.
46. Акцентуації характеру підлітків, їх вплив на відхилення в поведінці.
47. Гендерні особливості прояву важковиховуваності.
48. Принципи психологічної діагностики важковиховуваності.
49. Стадії психологічної діагностики важковиховуваних дітей.
50. Основні напрями психологічної діагностики важковиховуваних дітей.
51. Методи психологічної діагностики важковиховуваних дітей.
52. Спостереження як метод діагностики особливостей важковиховуваних дітей.
53. Тестування важковиховуваних дітей.
54. Методи опитування важковиховуваних дітей.
55. Метод експертних оцінок у діагностиці важковиховуваних дітей.
56. Метод узагальнення незалежних характеристик у діагностиці важковиховуваних дітей.
57. Роль психолого-педагогічного консилиуму в профілактиці і корекції девіантної поведінки важковиховуваних дітей.
58. Системний підхід у профілактиці і корекції девіантної поведінки особистості.
59. Особливості діяльності психолога щодо профілактики важковиховуваності.
60. Особливості діяльності психолога щодо корекції поведінки важковиховуваних дітей.
61. Методи профілактики важковиховуваності.
62. Методи психологічної корекції поведінки важковиховуваних дітей.
63. Особливості взаємодії психолога з педагогами щодо профілактики і корекції поведінки важковиховуваних дітей.

64. Психологічна профілактика емоційного вигорання і професійної деформації особистості педагога як передумова запобігання важковиховуваності дитини.
65. Особливості взаємодії психолога з батьками щодо профілактики і корекції девіантної поведінки важковиховуваних дітей.
66. Соціально-психологічні механізми впливу на особистість (переконання, навіювання, психічне зараження, наслідування тощо) та їх урахування в профілактиці і подоланні важковиховуваності дитини.
67. Психологічні особливості самовиховання як чинника попередження і подолання важковиховуваності.
68. Психологічні прийоми самовиховання.
69. Основні напрями соціально-психологічної реабілітації важковиховуваних дітей.
70. Групова дискусія як метод попередження і подолання важковиховуваності особистості.
71. Рольові ігри як метод попередження і подолання важковиховуваності особистості.
72. Соціально-психологічний тренінг як метод попередження і подолання важковиховуваності особистості.
73. Гендерна освіта як чинник попередження девіантної поведінки важковиховуваних дітей
74. Особливості функціонування телефону довіри як засобу профілактики девіантної поведінки важковиховуваних дітей.
75. Психологічна профілактика емоційного вигорання і професійної деформації особистості педагога як передумова запобігання несприятливим тенденціям розвитку особистості дитини.
76. Основні напрями соціально-психологічної реабілітації особистості з девіантною поведінкою.
77. Особливості функціонування телефону довіри як засобу профілактики девіантної поведінки.
78. Самовиховання та його роль у профілактиці і корекції девіантної поведінки важковиховуваних дітей.
79. Особливості подання психологічної допомоги щодо подолання відхилень у поведінці.
80. Гендерні стереотипи та їх вплив на прояви важковиховуваності.
81. Методи діагностики мотиваційної сфери важковиховуваної особистості.

82. Методи діагностики самооцінки і рівня домагань важковиховуваної особистості.
83. Методи діагностики особливостей міжособистісних стосунків важковиховуваної особистості.
84. Психологічні умови попередження важковиховуваності.
85. Методи розвитку самосвідомості важковиховуваної особистості.
86. Методи розвитку мотиваційної сфери важковиховуваної особистості.
87. Методи підкріплення та їх роль у корекції важковиховуваності.
88. Психологічний аспект подолання алкоголізації ті наркотизації підлітків.
89. Роль психолога у профілактиці важковиховуваності особистості.
90. Роль психолога в корекції важковиховуваності особистості.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Аддиктивное состояние человека: Учеб. пособие / С. В. Дремов, А. М. Уразаев, Н. Л. Мамышева.* — Томск: Изд-во Томского гос. пед. ун-та, 2000. — 90 с.
2. *Андреев Н. А.* Асоциальное поведение несовершеннолетних. — Самара: Изд-во Самарского юрид. ин-та Минюста России, 2001. — 153 с.
3. *Антонова-Турченко А. Г. и др.* Психологическая диагностика и коррекция трудновоспитуемых детей и подростков: Учеб. пособие. — К., 1997. — 312 с.
4. *Апетик Н. М. та ін.* Психокорекційні техніки як засіб формування адекватного образу — Я і саморегуляції неповнолітніх з поведінковими девіаціями. — Чернівці: Рута, 2000. — 41 с.
5. *Боссарт А. Б.* Парадоксы возраста или воспитания? — М.: Просвещение, 1991. — 176 с.
6. *Бурлачук Л. Ф.* Словарь-справочник по психодиагностике. — СПб.: Питер, 2000. — 538 с.
7. *Бэрон Р., Ричардсон Д.* Агрессия. — СПб.: Питер, 1999. — 352 с.
8. *Вроно Е. М.* Поймите своего ребенка: о детских страхах, конфликтах и других проблемах. — М.: Дрофа, 2002. — 223 с.
9. *Гаджиева Н. М., Никитина Н. Н., Кислинская Н. В.* Основы развития самосознания: Тренинг самосовершенствования. — Екатеринбург: Деловая кн., 1998. — 1444 с.

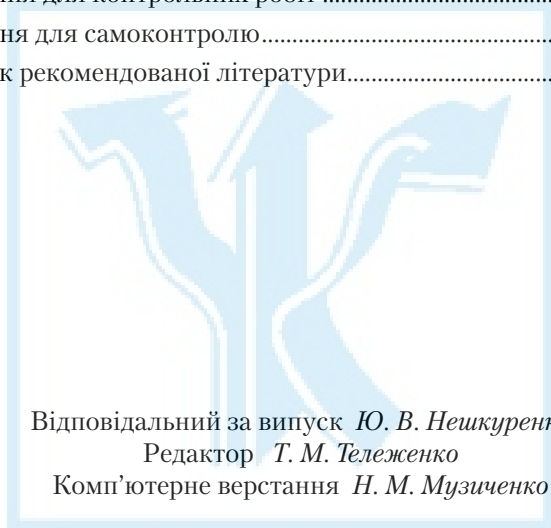

10. *Глассер И.* Школа без неудачников. — М.: Прогресс, 1991. — 184 с.
11. *Гольдштейн А.* Тренінг умінь спілкування: як допомогти проблемним підліткам. — К.: Либідь, 2002. — 520 с.
12. *Диагностика педагогической запущенности учащихся* / Под ред. А. С. Белкина. — Свердловск, 1979. — 108 с.
13. *Дробинская А. О.* Школьные трудности “нестандартных” детей. — М.: Школа-Пресс, 2001. — 144 с.
14. *Зелинский А. Ф.* Криминальная психология. — К.: Юрінком Інтер, 1999. — 240 с.
15. *Зимбардо Ф.* Социальное влияние. — СПб.: Питер, 2000. — 448 с.
16. *Змановская Е. В.* Девиантология (Психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие для студ. вузов. — М.: Издат. центр “Академия”, 2003. — 288 с.
17. *Ковалев А. Г.* Психологические основы исправления правонарушителя. — М.: Юрид. лит., 1968.
18. *Козубовська І. В., Товканець Г. В.* Соціальна профілактика девіантної поведінки: корекція відхилень у поведінці важковиховуваних дітей у процесі професійного педагогічного спілкування. — Ужгород: Патент, 1998. — 195 с.
19. *Кон И. С.* Психология ранней юности: Книга для учителя. — М.: Просвещение, 1989. — 255 с.
20. *Кочетов А. И., Верцинская Н. Н.* Работа с трудными детьми. — М.: Просвещение, 1986. — 160 с.
21. *Курек Н. С.* Нарушения психической активности и злоупотребление психоактивными веществами в подростковом возрасте. — СПб.: Алетейя, 2001. — 220 с.
22. *Личко А. Е.* Психопатия и акцентуация характера у подростков. — 2-е изд. — Л.: Медицина, 1983.
23. *Макаренко А. С.* С любовью и тревогой. — К.: Изд-во УСХА, 1989. — 368 с.
24. *Максимова Н. Ю.* Психология адиктивной поведінки: Навч. посіб. — К.: ВПУ “Київський ун-т”, 2002. — 308 с.
25. *Миньковский Г., Побегайло Э., Ревин К.* Наркотизм: профилактика и стратегия борьбы. — М.: РАН ИНИОН, 1999. — 154 с.
26. *Миньковский Г., Тузов А.* Профилактика правонарушений среди несовершеннолетних. — К.: Политиздат Украины, 1987. — 215 с.

27. *Підласий І. П., Шарпова О. В.* Корекція девіантної поведінки молодших школярів: Експериментальні матеріали. — Черкаси: ЧДГУ, 2002. — 44 с.
28. *Протасова Н. И.* Психологическая диагностика девиантного поведения несовершеннолетних: Метод. рек. — Астрахань: Изд-во АГПУ, 2000. — 26 с.
29. *Протасова Н. И.* Психологическая помощь детям с девиантным поведением: Метод. рек. — Астрахань: Изд-во АГПУ, 2000. — 19 с.
30. *Психологическая профилактика недисциплинированного поведения учащихся* / Под ред. Л. Н. Проколиенко, В. А. Татенко. — К.: Выща шк., 1989. — 254 с.
31. *Райс Ф.* Психология подросткового и юношеского возраста. — СПб.: Питер, 2000. — 656 с.
32. *Реан А. А., Коломинский Я. Л.* Социальная педагогическая психология. — СПб.: Питер, 1999. — 416 с.
33. *Семья в психологической консультации* / Под ред. А. А. Бодалева, В. В. Столина. — М.: Педагогика, 1989. — 208 с.
34. *Соколова Е. Т.* Самосознание и самооценка при аномалиях личности. — М.: Изд-во МГУ, 1989. — 215 с.
35. *Степанов В. Г.* Психология трудных школьников: Учеб. пособие для учителей и родителей. — М.: Издат. центр “Академия”, 1998. — 320 с.
36. *Учителям и родителям о психологии подростка* / Под ред. Г. Г. Аракелова. — М.: Высш. шк., 1990. — С. 35–90.
37. *Хрестоматия по возрастной психологии: Учеб. пособие для студ.* / Под ред. Д. И. Фельдштейна. — М.: Междунар. пед. акад., 1994. — 256 с.
38. *Эйдемиллер Э. Г., Юстицкис В.* Психология и психотерапия семьи. — 2-е изд., расш. и доп. — СПб.: Питер, 2000. — 656 с.
39. *Экман П.* Психология лжи. — СПб.: Питер, 2000. — 272 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Психологічні проблеми важковиховуваності”	5
Програмний матеріал до вивчення дисципліни “Психологічні проблеми важковиховуваності”	5
Вказівки до виконання контрольної роботи	9
Завдання для контрольних робіт	9
Питання для самоконтролю.....	12
Список рекомендованої літератури.....	16

МАУП

Зам. № ВКЦ-2364

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП